

גירסת

שבר פסק הטיול מלהיית טיול, אנתוני מחרולי
לפסע בסלול הדמים. השחזור קשה. אחד
מתוצרי הלואי של הפחד הוא מולת השיכחה
הקולטיבית שפוקדת את התושבים. איש לא
ראה, איש לא שמע. כמעט כולם עוסקים בהר
קושה זאת.

קאסם טאזר, בן שבעים, זקן שהניכר רקם,
חורש את הלכות שעל שפת הוואדי עם הפרד
הזקן. ששמו, לא במקרה, מאלכ חוסין
(התושבים לא מסמפטים במיוחד את המלך
חוסין). "הוא טבח בוג", הם מזכירים. כמעט
בכל בית-אב יש חמור הקרוי על שם המלך הזה
אשמל). את גירסתו לתקריב דמים בין המטיילים
לים להושבים מתמצת טאזר בתוכנית פלמחים
מלומדה: "איר-הנבה".

סלמאן עלי, צעיר עו פנים שטוען כי גילו 16
(הוא נראה כבן 14), הוא אחד ההדורים שמדברים
להודות, כי נכחדו אישית בזירת הארדית. לדבריו,
היה בתורו אבי, שורש את הארמה בסמור
לואדי, בדרך כלל שנושה כעשיר טאזר הזקן.
זים, עשירי זאת העונה. הוא מספר, היה חורשים נוס'
הילדים זרקו אבנים על המטיילים שצעדו
מתחת הוואדי. היתורים התחבאו בין השיחים.
רק היתור עם הרובה (אלדוב) טיפס למעלה
והחל לירות. (המטיילת אמורה אליר, בת
15, אמרה בראיון ל"כותרת ראשית": "לא ראנו
את בתי הכפר. כום זיהם וסחור אותם. פתאום
שמענו צעקות ונפלו לידנו אבנים. אלדוב רץ
למקום שמענו נשמעו הצעקות. אחד-כך נשמעו
יריות").

כשהתחילו היריות, התקרב מוסה סלאח בן
שמי, בן 21, אל המטיילים, כדי לרבר אותם,
ממשיך סלאח עלי לספר, אבל אלדוב, שלא
הבין ערבי, הבינס לו כרוך במרוב הבטן. סלאח
היה היחיד והראשון. השמורה על בוא המתנדד
לים הגיעה בנתיבים אל הכפר. ההמקול ש
המסגר החל להשמיע קריאות לעזרה, ובאות
הושבים דמנו אל הוואדי, המרחק בקלמטר

יזר באר ומוניר מאנע

כ בר בדרך ההרית המשובשת,
שעוקפת את מחסומי הצבא בכ-
יסה לברא, לפני הכפר הקרוב
אודלה, כרלוני לזהות את הפחד.
פישנו בשני גערים, שפסעו על
דרך הצפר המבוהרת את אורלה עם בראה. געצתו
והצענו להם לעלות לרכב, לנסוע איתנו אל
הכפר. הצעיר, אולי בן שבע, נצמד ברהלה אל
הנער המבוגר ממנו וכמעט פרץ בכבי. שיניהם
ברחו אל השדר. ה"נומורה סופרה", המספר
הזהוב של המתחללים, מעורר אצל המקומיים
הרכב של המתחללים, עבוד אותם נע.
רפלקט מיידי של שינאה ופחד. עבוד אותם נע.
רים היינו יכולים להיות באותה מידה מתחללים.
אנשי שב"כ או מטיילים מזוינים.

בעצם רצינו לברוק את גירסת הושבי בראה
לארדית בכפר. בתוך מבול הגירסאות והסתירות
של הצבא, המתחללים ומה שביניהם. יום שלישי
השבו זה היה היום הראשון לזיכרון המוצר בתוך
הכפר, אן ההסגר של הצבא, שמנע את הקשרים
בין הכפר והעולם החיצון. נמשך. הכפר הוכרז
כשטח צבאי סגור, ובמיוחד הקפידו הכוחות
הגדולים ששלח צה"ל שלא לאפשר כניסה של
עיתונאים ומתחללים. באודיר, מעל בראה וסביב
הוואדיים, ריחפו מסוקים צבאיים. "מתכשים
עירנאמים", אמר בכפר. מול החיילים ניצבים
כפר בן 5,000 תושבים, שרק לפני שבועיים הוכרז
לשטח ההשמל ונר"ן לא נסלל בו קו טלפון
ראשון, רוקמו של מתחללים תאגר גום, שהיז-
היוו בנר"ן על הצונם למחוק אותם מהמפה.
הכניסה לברא אפסרית כיום רק דרך ההרים.
בוגל. כפר בראה הוא בעצם שני כפרים: בראה
פוקא (העליונה) וברא תחתא (התחתונה). ביחד
8,000 תושבים. בין פוקא לתחתא מפריד ואדי
עין רוג'ן העמוק, שלאורכו צעדו המטיילים
מאלך מורה. משפת ואדי עין רוג'ן, במקורה

40,000 ש"ח
המלכה צע 40,000 ש"ח

עוד 5 שנים, בתנאים מועדפים
וכנגד ערבים בלבד!
פרטים בסוכנות ניב
רח' שמעון בן-שטח 1
טל' 221774, 241927, 233862
דוד רחמים כל סוגי הביטוח

הודש אירוח בדואי
במערת יאסיף
על פי מייסד המאכלים והמסורת הבדואית
מקלוביה • סיני • מטעמי בשר כבש
מקוסקוס בדואי ועוד •
בנג המסעדה
גלילות בתחנות וסחלב
מטח יום יום 23.00 - 11.00 שבת 24.00 - 11.00
יש ויש עמק רמאים 48

רשות הדואר
השירות הבולאי
לקרן בהערוכה הבולים הלאומית
"עצמאות 40"
בנייני האומה, ירושלים
ב-י"ט באייר התשמ"ח, 19 עד 26 באפריל 1988

לכני הנצח
ב-21.4.88 יום תעור: הנוסדה לבני נער חיים!
ביום הנער נחלקו כ-2000 שקיות שי של בולים
כ-700 שקיות שי בולים נחלקו לבני הנער
בכל יום אחד במי התעורבה.
"עצמאות 40"
חוויה תרבותית לכל המשפחה

18.00-13.00	יום ג' (יום חמישי) 19/4
22.00-10.00	ערב יום הזכרון
14.00-10.00	יום ד' ח' 20/4
23.00-20.30	יום ו' 20/4
22.00-10.00	מגיש 23/4
14.00-10.00	יום ג' (יום חמישי) 24/4

בוקן שוקן
ספרים משומשים וחדשים:
ספר ילדים, מלאכת יד,
אומנות ותרפיה
כל אחד מוצא
ספר שהוא רוצה
חיי המלה 5 ירושלים
טל 02-224894 (לד כבר ע"ז)

אירופה הקלאסית
2/5 - 19/5
נותן מספר מקומות לטיול היוצא:
לאיטליה שווייץ צרפת ואנגליה
* מתאים גם לשומרי מסורת
מחיר הטיול \$1148
מחיר כרטיס \$443
(לא כולל מיסים וויסלים)
* חדש טיולים מאורגים ליעה
לבעלי דרכון ישראלי
"ירושלים תור"ב"ן יהודה 23
222455/6, 244811, 242687

המלכה צע
המלכה צע 40,000 ש"ח

HOTEL TIKAT BAT-SHEVA
מלון טיקת בת-שבע המתחדש
אירועים ושמחות
באלכו
הטירה
שי לחוגגים אצלנו
לכל בחבר מצוות
טיסה בשמי הארץ
לכל חתונה -
טיסה זוגית לחתול
בניסוח נפרדת מרה שמחה הנער
חודש / חתול
לפרטים
מלון טיקת בת-שבע
רח' המלך גורר 42
ירושלים 91070
טל: 02-232121

קירד ירושלים בע"מ
ש.מ. צעיר שוקן שוקן בקורים
מסוויים מכל המסוג
מבצעים את
מבוכה - ארי מלך
ביתו בראיון
לדול פהות המסע - עולה והצלח
* * *
מקרים מסחריים
עד 10 תשלומים
המפקדה מיידיה
לכלי כרטיס שראכר ע"ד 20 תשלומים
בגעת שאול 24 סל' 528910

מאוררים 88
במחיר קיץ 87
ראה עמי 55

אופנת בגדל עור
BARCAIN LEATHER SALE
בכל המידות
גם לפי הזמנה
* לנשים ובגדים
עד 50%
דגמי 88
עד 5 תשלומים
מו"ש" 19.00 - 23.00
מחול בימים
ב' ד' ה' 12:30 - 8:00
א' 14:00 - 19:00
קריית וולסמן רח' יוסקין 3
קומת קרקע טל 690580, 353166

תערוכה הבולים הלאומית
עצמאות 40
פרטים בל"מ 10
הוידאו התקלקל?
יציא-סס"י
537192
חייג
אנחנו ברוך אלק. במקום ההמלה על חשבונות
10 כל העיר, כ"ח בניסן תשמ"ח, 15.4.88

סלמאן עלי: הוואדי עם הרובה טיפס למעלה והתחיל לירות

של גיחור: "אחתה ירדע למד הבית שלו גורוס? והושבים רצו להעניש אותו, כי הוא היה טוב מדי אל היהודים, ולכן הם הצביעו עליו כאלו הוא זרק אבנים" (ראוין עם אורי אריאל בגיליון זה).

גם ביתו של מחמוד בני שמטי, קרוב משפחה של צואם, נהרס על-ידי הצבא. מחמוד עצמו מוחזק במעצר. אשתו ראסמה, אם ל-12 ילדים, סובבת ליד חורבות הבית. "ידיו לנו שחי קומות "כיום שישו הגיע מפסק של הצבא עם נייר ביד ובתן לנו חצי שעה לפנות את הבית. ההחלטה לא נעשה לשבטים, שביקשו לעזור, להקדיב לבית. מה שהצלחתי להרים בצצמי, הוצאתי. מה שנושאר בפנים, נקבר בהריסתו". אחרי שהבית קרס בפצצן, הוברר כי גם בתים סמוכים נפגעו. הגירסה הוצהר "לית מדידת על 13 בתים שפוצצו בכפר. לדברי התושבים, נפגעו בסך-הכל 23 בתים.

לא רחוק ממרכז הכפר שוכן ביתו של שיח' איברהים מסער. שיח' מסער, בן ששים, סוכר בנופו על המרחלים לכל נפגעו בהם השבאב. "ירחמתי עליהם. היו שם לדים וברות", הוא אומר. לשיח' וקן וחי מחורר, הווא מקוין שלווה של אדם היה בשלום עם עצמו ועם אלהיו. הוא גר בבית אבן כפיר פשוט, עם חתה ובתו. הבטון המסורות, המפן, שבימים אלה מוחללי להמלא בעלים, וברו המים בחצר. מן החצר אפשר לראות את קרמיתאור של ההרים. על פסגה אדום בולטים מבני מחנה צבא, ובפסגה השנייה בהרים של ההנהלות תפוח. השיח' אנו ירדע כמה זמן ביתא קיימת. ודוות סבא שלי מת לפני שגולו, ולא הספיק לספר לו את ההיסטוריה של הכפר.

על התקופת בכפר הוא מספר: "אמור לך שהגיעו מוסטאומתן (מוחללים) אל הכפר והם ירדו. הגעו אל המקום וניסו לדיבר עם המ-תחול שידי (אלדוב), אבל הוא לא הבין אותי. אמרתי לו: אל תפחד, אנחנו נעביר אותך את הכפר בשלום. שמתי כך את הידים (פורש את דיו), שלא "נפער". מסער לא דע א, כי תושב אחד של הכפר נהרג מהידיה של אלדוב, אבל גם היום הוא לא מחזירט שהגן על הילדים. הוא איש יא אלהים. "אלי על הגברים עם והשק לא הייתי מנן. אללה יעלים", הוא אומר, משמע רק אלהים יכול לעצת את כוונותיהם המאויזות. למרות ששים שותתי לא פגש שיח' איברהים מסער בהודים מילמי, עד לאותו יום מר נמרה בשבוע שעבר.

בכפר שולטת אויזה טורילאסית, תולדה של הגיגור בין השלוח ההודית, עם הידוק של השקרים ויח החריש הטרי, לכך החורבן, השהוא והפחד. ביום הראשון של הסרת העצר שררים רוב התושבים בחוסר מעשה או בשט-טות טהוריות סביב לחורבות הבתים שקיסו. מצטים עוסקים באותו, בהשגת מחון או שוברים במכוש את שרידי הבטון שגולרים על כלמה באוירי, שלא יסכו את הילדים. בכפר פועלת ועדה עממית מאורגנת, מעד "סוכנות ערבות". לפנינו מועמרים בשקט פוקים והשגות מיד-לית. רשימות של נזקים לסייע, משפחות במ-צוקה, קורבנות החרס, הודי והגידוש הצפוני. יש מעל-לם בחשים, מונום על ידי הגשים הצפות. מנגנון הבתים לעבר החיללי, להזהיר ולהשילש בלקיס מתקדמים, גם לילדים יש תפקיד. הם שלילים קלי וגליים. כשהחלה ההנהלות והאשונה עם המטיילים בוואר, רץ ליד קטן להציק אחד-פר.

ההוראות של פפילי הוועדה הצמחית המ-קמית מיושמות במהירות. משאית של קמח ואור, תדומת ציודים שכס, מניעה למרכז הכפר, והיא נפקדת ברחבת המסגר. כל משפחה המ-פיעה ברישיות תקבל שני שקי קמח ושק אורן קטן. בכפר יש מחסור חלב. המים היום השמלש בנקתו. בלילה חורים התושבים להשתמש בלקיסים למאור. את המון מבשלים נכשיו שוב ב"מק-דד", גלגל האבנים שבמרכזו ה"חטב", הודדים שמקוששות הגשים בהרים, בצוהיים מביאות גאשים את המים מהיץ בינאר, כמו לפני המשחיתים. כמו לפני שנה. כפר ברתא נחש לכפר יד נחשל גם במנותים של השטחים. אין שירותים מוניפסאליים מינימליים. אין מר-רפוא. מעט מאד בוגר אוניברסיטאת. אין עורך דין ואף רופא לא הוציא הכפר מנותב. השיחא והפחד, שנינונים ירדע גם מן העזרת, הציחו את האש שפגעה במתחללים והורה אל הכפר כעונש שיתכר לעוד הרבה שנים.

ביץ שלל הגירסאות על אירוע הכפר ביחא נפקדה גירסתם של תושבי הכפר. יזהר באר ומוניר מנאע נכנסו לכפר ושמעו מפי התושבים, כי אילו הבין

הכפר ביחא לאחר הריסת הבתים: שוטטות סתודרית מטיב לחרבות (צילומים: יזהר באר)

המפוזר התקין: הכפר לשנים — הצעירים שביק

שני, לא מצאנו בכפר ערויות שיהמכו גירסה, כאילו תקפו המטיילים בראשית הטיול ורעה מהכפר ליד המעיין שבוראר, וכאילו מכאן התפתחה התקין.

כשהחללן הכפר לשנים — הצעירים שביק שו גקמה והמבוגרים שמנעו מהם לעשות כן — ניצב צואם בני שמטי לצד המגנים על המטייר לים. מול ביתו נהרנה תוצה פורת. שמטי יצא עם אחיוויו, החדיק את הצעירים וטפיל בפצור עים. הגנות המטיילים הוצטו לבית והושקו במים. שמטי נערד כמה תושבים מהכפר יצור חגורה ויה סביב למטיילים האחרים, ששכבו בצל אחד העצים. עד לבאם של כוחות צה"ל-למרות זאת נהרס ביתו של שמטי ראשון. אחרי הפצצן, כשהתבררה הטעות, בא אליו המושל הצבאי, ביקש סליחה והבטיח פיצוי. ביום שלישי השבוע אמו אורי אריאל, מזכ"ל יש"ע, בשמך

מחמותי את תעודת הוונות והאשים אותה בפ-צית המוחלל. באותו היום הוציאו צוהריסה על הבית שלנו, ואחרי חצי שעה כבר לא היה בית".

החומר שנאסף על-ידי זרעות הביטחון מאשר סופית, שחוצה פורת נהרגה כחוצאה מפגיעת קליע שירה אלדובי. עובדה שהמכתה-לים מנסים להתקלם ממנה: במשך כל השעות הארוכות, ש"ח 18 המטיילים שהו בכפר ברא-

הם היו נתונים לחסידי התושבים, ומלבד הפגיעה באלדובי לא ניסה איש לפגוע בהם לדעה. השבאב אולי התכוונו, אן המבוגרים הגנו עליהם עד לבוא הצבא. המתנדבים טוענים, שמדובר בסך-הכל בשלישה "עורבים טובים". על-פי גירסה זו, קשה להבין איך שלוש מבוהרים מצליחים למנוע מהמון "צמא דם עם רצח בעי-ניים" של מאות תושבים לבצע את וממו. מצד

גם בעלה וביסיר, כי האה נהרג על-ידי מוחללים. מן הוציה ואמה יצא החוצה ורצו בלילות לכיוון מוחללים, שהגיעו למרכז הכפר. האם והאחות של החלל פרצו דרך ההמתן, התפול על אלדובי, שעוד הספיק להרוג תושב נוסף (חאם אחמר, בן 18) ולפצות אחד (מחמוד אבר-דיאב, בן 16), והנחתו על ראש מהלומה קטלנית בעזרת קיש עבה.

על מה שאירע אחר-כך מספר היסיר דאור: "מונירה ואמה נסעו עם הגופה של מוסה לבית-החולים, ואני הלכתי להביץ את הקבר. אחרי-הצהריים הגיע הצבא והודיע ברחבה של בית-הספר. כל הגברים לשארו הגברים, ופתאום ראיתי שם גם ירדתי עם שאר הגברים, ופתאום ראיתי שם גם את אשתי וחמותי. הן היו הגשים היחידות למחות, ביום המשי, שלל המפקד הצבאי

מחלל מהשבאב ביקשו נקמה. אחרי ניסו למנוע מהם לאבד את העשתונות. היסיר חרויש, בן 29, שהתקרב אל קברצת המטיילים, ודש מאל-דובי בעברית למסור את הנשק ללדים והבטיח לו, כי התושבים יחיו לקבוצה לעפר דרך הכפר בשלום. אלדובי הגיב ברידה נוספת, שפגעה בבטנו של היסיר. הוא היה הנפגע השני. המ-אבטח השני (מחם איל), מצייץ סלמאן, בכלל לא ירה בבשקו (בד"ח של צה"ל יש עדויות, שהא אף ניסה להגיא את אלדובי מלירות).

בשלב הזה היה המטיילים מאלוך מורה מבוהרים על-ידי מאות מותשבי הכפר, שאנסו אותם לנע על הדרך שמובילה לתוך הכפר. באותה שעה ישובה מנירה דאור, בת 21, אם לשלושה ילדים, אחותו של מוסה סלאח (נהרגו הראשון), בריחה והיניקה את חניקה. בבית היה

שיח' איברהים מסער: "שמתי את הידים ככה, שלא יפגעו